

LBRIS

We know
books

H. G. WELLS

MAȘINA TIMPULUI

Traducere din limba engleză și note
de Miha Dragomir și Constantin Vonghizas

PALADIN

<i>Notă</i>	5
I. Introducere	7
II. Mașina	15
III. Exploratorul Timpului se întoarce	21
IV. Călătoria în timp	29
V. În Era de Aur	37
VI. Amurgul omenirii	43
VII. O lovitură neașteptată	51
VIII. Explicație	59
IX. Morlocii	73
X. Când s-a lăsat întunericul	81
XI. Palatul de Porțelan Verde	89
XII. În beznă	97
XIII. Capcana Sfinxului Alb	105
XIV. O viziune și mai îndepărtată	113
XV. Întoarcerea Exploratorului Timpului	119
XVI. După povestire	121
<i>Epilog</i>	127

Introducere

Exploratorul Timpului (deoarece astfel mi se pare potrivit să-l numim) ne expunea o teorie destul de obscură. Ochii lui cenușii clipeau strălucitori, iar obrazul, de obicei palid, îi era acum aprins și însuflețit. Focul ardea viu și lumina domoală a becurilor electrice ascunse de crinii de argint ai candelabrului contura micile bule de aer ce licăreau și jucau în paharele noastre. Scaunele, meșterite chiar de gazdă, mai degrabă ne îmbrățișau și ne mângâiau decât să ne accepte docile. Domnea acea atmosferă de voluptate de după cină, când gândul plutește în voie, eliberat din năvoadele preciziei. În vreme ce noi ședeam leneși, admirând seriozitatea cu care dezbătea acest nou paradox (cum îl consideram noi) și fecundele lui posibilități, Exploratorul Timpului – subliniind cu arătătorul său subțire punctele esențiale – ne puse problema astfel:

— Trebuie să mă urmăriți cu atenție. Voi fi obligat să combat una sau două idei, care sunt aproape universal acceptate. De exemplu, geometria pe care ați învățat-o la școală se bazează pe o concepție greșită.

— Oare nu-i cam mult pentru început? zise Filby, un bărbat cu părul roșcat, căruia îi plăceau controversesele.

— N-am intenția să vă cer să acceptați vreo idee care să nu aibă o bază rațională. Imediat veți fi de acord și dumneavoastră cu atât cât îmi este necesar. Știți desigur că o linie geometrică, o linie de grosime *zero*, nu există în realitate.

Este ceea ce ați învățat, nu-i așa? La fel și planul geometric. Lucrurile acestea sunt simple abstracțiuni.

— Este adevărat, interveni Psihologul.

— Tot astfel, având numai lungime, lățime și înălțime, nici cubul nu poate să existe în realitate.

— Aici am o obiecție, spuse Filby. Un corp solid poate să existe în mod cert. Toate obiectele reale...

— Așa cred cei mai mulți oameni. Dar așteptați o clipă. Există cumva un cub *instantaneu*?

— Nu înțeleg, zise Filby.

— Este cu puțință ca un cub care n-are durată în timp să existe în realitate?

Filby căzu pe gânduri.

— E limpede, continuă Exploratorul Timpului, că orice corp real trebuie să se întindă în *patru* direcții: trebuie să aibă Lungime, Lățime, Înălțime și... Durată. Dar, dintr-o infirmitate naturală a organismului nostru, pe care am să v-o explic îndată, suntem înclinați să nu ținem seamă de acest fapt. Există, în realitate, patru dimensiuni: cele trei pe care le numim planuri ale Spațiului și o a patra – Timpul. Există totuși tendința de a se stabili o distincție artificială între primele trei dimensiuni și ultima, deoarece, din întâmplare, conștiința noastră se deplasează cu intermitență de-a lungul ultimei dimensiuni într-o singură direcție, de la începutul până la sfârșitul vieții.

— Asta, intră în vorbă un bărbat foarte tânăr, făcând eforturi disperate să-și reaprindă țigara deasupra lămpii, asta... e foarte clar, într-adevăr.

— Ei bine, este evident că peste faptul acesta se trece întotdeauna cu vederea, reluă Exploratorul Timpului, ușor înveselit. Într-adevăr, aceasta este ceea ce se înțelege prin a Patra Dimensiune, cu toate că unii dintre cei care vorbesc despre ea nu-și dau seama că, de fapt, asta vor și ei să spună. Este doar un alt mod de a privi Timpul. *Nu există nicio deosebire între Timp și oricare dintre celelalte trei dimensiuni ale Spațiului, decât*

doar că conștiința noastră se mișcă de-a lungul Timpului. Unii smintiți abordează însă într-un mod eronat această idee. Ați auzit ce zic ei despre a Patra Dimensiune?

— Eu n-am auzit, se amestecă în discuție Primarul din Provincie.

— Pur și simplu că Spațiul, așa cum îl concep matematicienii noștri, ar avea trei dimensiuni, care pot fi denumite Lungime, Lățime și Înălțime, și poate fi definit întotdeauna prin referire la trei planuri, fiecare perpendicular pe celelalte. Dar unii filosofi se întreabă de ce numai *trei* dimensiuni – de ce să nu poată exista și o altă direcție în unghi drept față de celelalte trei? Ei au încercat chiar să construiască o geometrie cvadridimensională. Profesorul Simon Newcomb a expus acest punct de vedere, cu vreo lună în urmă, la Societatea Matematică din New York. Știți că pe o suprafață plană, care are doar două dimensiuni, putem reprezenta figura unui corp tridimensional; pornind de aici, ei consideră că dacă ar putea stăpâni perspectiva asupra obiectului prin intermediul unui corp cu trei dimensiuni ar putea reprezenta unul cu patru. Înțelegeți?

— Cred că da, murmură Primarul din Provincie și, încruntându-se, se cufundă într-o stare de introspecție, mișcând buzele ca unul care repetă formule mistice. Da, acum cred că înțeleg, adăugă el după o pauză, luminându-se pentru câteva clipe la față.

— Ei bine, trebuie să vă spun că de o bucată de vreme mă preocupă această geometrie cu patru dimensiuni. Unele dintre rezultatele obținute sunt stranii. De exemplu, iată portretele aceluiasi om la opt ani, la cincisprezece, la șaptesprezece, la douăzeci și trei și așa mai departe. Toate sunt, în mod evident, niște secțiuni, ca să mă exprim astfel, adică reprezentări tridimensionale ale ființei cvadridimensionale, care este fixă și inalterabilă. Oamenii de știință, continuă Exploratorul Timpului după o pauză necesară pentru asimilarea deplină

a celor afirmate, știi foarte bine că Timpul nu este decât un fel de Spațiu. Iată o diagramă științifică simplă, o înregistrare a stării atmosferice. Linia pe care o urmăresc cu degetul arată mișcarea barometrului. Ieri se ridicase, aseară a scăzut, azi-dimineață a crescut din nou, înălțându-se ușor până la acest punct. În mod clar, mercurul n-a trasat această linie în niciuna dintre dimensiunile general recunoscute ale Spațiului. Cu toate astea, a trasat-o cu siguranță, de unde putem trage așadar concluzia că ea a fost în dimensiunea Timp.

— Dar, luă cuvântul Medicul, privind țintă la jăromaticul din șemineu, dacă Timpul nu e într-adevăr decât o a patra dimensiune a Spațiului, atunci de ce este și de ce a fost întotdeauna considerat ca fiind ceva diferit? Și de ce nu ne putem mișca în Timp așa cum ne mișcăm în celelalte dimensiuni ale Spațiului?

Exploratorul Timpului zâmbi.

— Ești oare dumneata atât de convins că ne putem deplasa liber în Spațiu? Putem merge destul de ușor înapoi și înainte, la dreapta și la stânga, iar oamenii au făcut-o dintotdeauna. Admit că ne mișcăm liber pe două dimensiuni. Dar în ceea ce privește mișcarea în sus și în jos? Aici suntem împiedicați de gravitație.

— Nu-i chiar așa, zise Medicul. Există baloane.

— Dar înainte de ele, omul nu avea, în afară de săriturile bruște și de neregularitățile terenului, nicio posibilitate de mișcare pe verticală.

— Totuși, oamenii puteau să se miște puțin în sus și în jos, insistă Medicul.

— Mai ușor, mult mai ușor în jos decât în sus.

— Însă în Timp nu te poți deplasa deloc, nu te poți îndepărta de clipa prezentă.

— Scumpul meu domn, tocmai aici te înșeli. Tocmai aici se înșală lumea. Noi ne îndepărtăm fără încetare de clipa prezentă. Existențele noastre mentale, care, nefiind materiale,

nu au dimensiuni, se mișcă de-a lungul dimensiunii Timp cu o viteză uniformă, din leagăn și până la mormânt. Ca și cum am călători în jos dacă ne-am începe viața la optzeci de kilometri deasupra suprafeței pământului.

— Dar aceasta și este marea dificultate, îl întrerupse Psihologul. *Poți să te miști în toate direcțiile Spațiului, dar nu poți să te miști în Timp.*

— Aici este sâmburele mării mele descoperiri. Te înșeli spunând că nu ne putem mișca în Timp. De pildă, când rememorez cu multă precizie un incident anume, mă întorc la momentul în care s-a produs el: devin, după cum se zice, cu mintea absentă în prezent. Fac, pentru o clipită, un salt în trecut. Desigur, nu avem posibilitatea să ne oprim în trecut o perioadă mai lungă, după cum un sălbatic sau un animal nu poate să se mențină la doi metri deasupra solului. Dar în această privință omul civilizată este mai avansat decât sălbaticul, căci poate învinge gravitația cu ajutorul unui balon. De ce n-ar putea atunci să speră că, în cele din urmă, va reuși să-și oprească sau să-și accelereze plutirea de-a lungul dimensiunii Timp sau chiar să se întoarcă și să călătorească în altă direcție?

— Oh, *asta*, începu Filby, e cu totul...

— De ce nu? zise Exploratorul Timpului.

— E împotriva rațiunii.

— Care rațiune?

— Poți să-mi demonstrezi cu diverse argumente că negrul este alb, dar nu mă vei convinge niciodată.

— Posibil. Dar cred că acum ați început să înțelegeți care este obiectul cercetărilor mele în geometria cvadridimensională. De multă vreme aveam o idee vagă despre o mașină...

— Pentru a călători în Timp! exclamă Bărbatul Foarte Tânăr.

— Care ar călători, fără a face diferență, în orice direcție a Spațiului și a Timpului, după dorința celui care o conduce.

Filby se mulțumi să râdă.

— Am și verificat-o experimental, punctă Exploratorul Timpului.

— Ar fi nespus de folositoare pentru un istoric, sugeră Psihologul. Ai putea călători în trecut pentru a verifica, de exemplu, versiunea adevărată a bătăliei de la Hastings¹!

— Nu crezi c-ai atrage atenția? spuse Medicul. Strămoșii noștri nu prea tolerau anacronismele.

— Ai putea învăța limba greacă chiar din gura lui Homer sau Platon, reflectă Bărbatul Foarte Tânăr.

— În care caz vei fi trântit la examen! Savanții germani au perfecționat atât de mult limba greacă!

— Este vorba și despre viitor, zise Bărbatul Foarte Tânăr. Gândiți-vă! Poți să-ți plasezi toți banii la o bancă, să-i lași să acumuleze dobânzi și să alergi în viitor.

— Ca să descoperi o societate, am spus eu, clădită pe o bază strict comunistă.

— Asta chiar că este o teorie fantezistă! începu Psihologul.

— Da, așa mi s-a părut și mie, așa că n-am vorbit niciodată despre mașină până la...

— Verificarea experimentală! am strigat eu. Ai de gând s-o verifici?

— Experimentul! zberă Filby, care începuse deja să se plictisească.

— În orice caz, hai să-ți vedem experimentul, zise Psihologul, deși ne dăm seama că totul nu-i decât o farsă.

Exploratorul Timpului se uită la noi și zâmbi. După aceea, păstrându-și surâsul vag și înfundându-și mâinile în

¹ Localitate în Anglia unde a avut loc, în 1066, o bătălie între trupele lui Wilhelm Cuceritorul și cele ale regelui Harold al II-lea al Angliei, decisivă pentru cucerirea Angliei de către normanzi; părerile istoricilor asupra desfășurării ei sunt împărțite.

buzunarele pantalonilor, ieși încet din odaie și târșai papucii de-a lungul coridorului care ducea către laboratorul său.

Psihologul privi spre noi.

— Mă întreb ce-o mai fi născocit.

— Vreo scamatorie sau ceva de genul ăsta, spuse Medicul.

Filby încercă să ne povestească despre un prestidigitator pe care îl văzuse la Burslem, dar, înainte de a-și termina introducerea, Exploratorul se înapoie, așa că anecdota lui Filby rămase în aer.

Mașina

Obiectul pe care Exploratorul Timpului îl ținea în mână era un mecanism strălucitor, metalic, foarte delicat, cu puțin mai mare decât un ceas obișnuit. Unele piese erau din fildeș, iar altele dintr-o substanță cristalină și transparentă. Din acest moment trebuie să mă exprim foarte clar, căci tot ceea ce urmează – în afară doar de cazul în care acceptăm explicațiile lui – este un fenomen absolut inexplicabil. Exploratorul Timpului luă una dintre măsuțele octogonale împrăștiate prin cameră și o instală lângă foc, cu două picioare pe covorașul din fața șemineului. Puse aparatul pe ea, apoi își trase un scaun și se așeză. Singurul obiect care se mai afla pe masă era o mică lampă cu abajur, a cărei lumină vie cădea pe mecanism. Împrejur, mai existau vreo zece lumânări, două pe policioara șemineului, în sfeșnice de alamă, și alte câteva în aplice, așa încât odaia era iluminată strălucitor. Mă instalasem în fotoliul jos aflat cel mai aproape de foc, pe care-l trăsesem mai în față, în așa fel încât să mă aflu la distanță egală de șemineu și de Explorator. Filby ședea în spatele lui, uitându-i-se peste umăr. Medicul și Primarul din Provincie îl priveau în profil, dinspre dreapta, iar Psihologul, din stânga. Bărbatul Foarte Tânăr stătea în picioare înapoia Psihologului. Toți eram cu atenția încordată. Mi-e imposibil să cred că, în astfel de condiții, ar fi fost cu puțință să ni se prezinte vreo scamatorie, oricât de subtil ar fi fost concepută și oricât de îndemânic ar fi fost executată.

Exploratorul Timpului privi mai întâi spre noi, după aceea spre aparat.

— Ei bine, întrerupse Psihologul tăcerea.

— Această jucărie, zise Exploratorul, rezemându-și coatele pe masă și împreunându-și palmele deasupra obiectului, este doar un model. Este un proiect pentru o mașină de călătorit prin timp. Observați că nu are o formă armonioasă, iar bara aceasta are un aspect aparte – sclipește de parcă ar fi ireală. Arată cu degetul zona respectivă. Iată, aici este o mică manetă albă și aici este încă una.

Medicul se ridică de pe scaun și cercetă mecanismul.

— E frumos construit, spuse el.

— Realizarea acestui model mi-a luat doi ani, replică Exploratorul. Apoi, după ce toți îl imitaserăm pe Medic, ne zise: Aș vrea să înțelegeți limpede că această manetă, atunci când este apăsată, trimite mașinăria în viitor, iar cealaltă o poate mișca în sens invers. Șaua aceasta este scaunul pe care va sta călătorul în timp. Acum voi apăsa maneta și dispozitivul va porni. Va dispărea, plecând în viitor. Priviți cu atenție. Priviți de asemenea și masa și asigurați-vă că la mijloc nu este nicio scamatorie. Nu vreau să irolesc modelul și să mi se reproșeze că sunt șarlatan.

Se făcu liniște vreun minut. Psihologul păru pe punctul de a-mi zice ceva, dar se răzgândi. Exploratorul întinse degetul spre manetă.

— Nu, spuse el deodată. Dă-mi mâna dumitale.

Și, întorcându-se către Psiholog, îi apucă mâna și-i ceru să întindă degetul arătător. Așa că însuși Psihologul fu cel care trimise modelul Mașinii Timpului în călătoria fără sfârșit. Am văzut toți cum a apăsât pe manetă. Sunt absolut sigur că n-a fost posibilă nicio scamatorie. Se iscă o adiere, iar lumina lămpii pâlpâi. Una dintre lumânările de pe policioară se stinse și micul mecanism se roti brusc, deveni nedeslușit, se văzu ca o fantomă, o secundă poate, ca un vârtej de fildeș și de

alamă vag lucitoare, apoi dispăru în afară de lampă, pe masă nu se mai afla nimic.

Am rămas tăcuți un minut. Filby fu cel care întrerupse tăcerea:

— Să fiu al naibii!...

Psihologul își reveni din stupoare și se uită brusc sub masă. Văzându-l, Exploratorul izbucni în râs.

— Ei bine? spuse el către Psiholog, după care, ridicându-se, se îndreptă către cutia cu tutun de pe policioară și, întorcându-ne spatele, începu să-și umple pipa.

Ne-am privit uimiți unii pe alții.

— Ascultă, zise Medicul, ești serios în legătură cu asta? Crezi într-adevăr că mașina aceea a pornit să călătorească în timp?

— Desigur, spuse Exploratorul, aplecându-se să ia, cu un bețșor, foc din șemineu.

În vreme ce-și aprindea pipa, se întoarse și-l privi pe Psiholog drept în față. Pentru a dovedi că nu este tulburat, acesta luă o țigară de foi și încercă s-o aprindă fără să-i taie vârful. Exploratorul continuă:

— Ba, mai mult, am și o mașină mare, aproape terminată, acolo, arată către laborator, și când va fi gata, am de gând să fac eu însumi o călătorie.

— Vrei să zici că aparatul pe care l-am văzut călătorește în viitor? întrebă Filby.

— În viitor sau în trecut – ca să spun drept, nu știu bine care dintre ele.

După o vreme, Psihologul avu o inspirație:

— Dacă totuși s-a dus undeva, probabil că s-a dus în trecut.

— De ce? întrebă Exploratorul.

— Pentru că presupun că nu s-a mișcat în spațiu și, dacă ar fi plecat în viitor, s-ar mai afla acum aici, întrucât ar fi trecut și prin clipa de față.